

ІНСТРУМЕНТАЛІЗМ У ВИБОРЧІЙ ІНЖЕНЕРІЇ

Інструментальний підхід в юриспруденції представляє собою сукупність ідей, згідно яких право розглядається в якості засобу соціального контролю та гармонізації суперечливих інтересів, як інструмент, призначений для досягнення конкретних цілей та завдань правового регулювання, вдосконалення структури та змісту права. Значення цього підходу для виборчої інженерії полягає передусім у принциповій оцінці правових засобів з точки зору їх ефективності в досягненні поставлених цілей.

Інструментальний підхід в юриспруденції запроваджено наприкінці XIX на початку XX століття в США. Засновником інструментального наукового підходу вважається Д. Дьюї. На його думку, завдання науки складається у тому, щоб планувати майбутнє та знаходити засоби для його здійснення. Він підкреслював, що наші думки, теорії, концепції та ідеї — це інструменти, які служать нам для формування майбутніх фактів; це інструменти для практичних цілеспрямованих дій.

Інструменталізм обґрунтований в результаті синтезу соціологічного розуміння права (Р. фон Ієрінг, Р. Паунд), утилітаризму (І. Бентам) та американської прагматичної філософії (Ч. С. Пірс і У. Джемс). Одним з послідовників Д. Дьюї вважають американського філософа Р. Рорті, який ставить на перше місце в процесі пізнання практичну корисність того чи іншого питання та відповіді на них. Головний висновок Р. Рорті зводиться до того, що завдання пізнання — це досягнення консенсусу відносно тих цілей, до яких слід прагнути та тих засобів, якими слід користуватися для їх досягнення.

У вітчизняній юриспруденції інструментальний підхід сформувався у другій половині XX століття незалежно від соціологічної юриспруденції США, в рамках пошуку способів підвищення ефективності законодавства, акцентуючи увагу на ступені та можливості досягнення закладених в праві цілей, рівні узгодженості різних правових засобів та особливостях їх реалізації, зокрема в правотворчості. Методологічно інструменталізм розуміє право як засіб соціального контролю для збалансування, досягнення компромісу різних інтересів, як інструмент «соціальної інженерії», тобто інструмент впливу на соціум.

Прихильники інструментального підходу в праві (А. В. Малько, К. В. Шундіков, В. А. Сапун, Б. І. Пугинський та інші) вважають його головним та найбільш методологічно обґрунтованим, продуктивним та

перспективним напрямком сучасної правової науки. Такі погляди є цілком обґрунтованими, оскільки розробка інструментальної теорії стала закономірним кроком у розвитку правознавства. Її погляди ґрунтуються на самій природі права, загального його призначення бути інструментом регулювання життя суспільства.

Інструментальність можна вважати закономірністю буття виборчої інженерії, оскільки прийняття виборчого законодавства не розглядається як самоціль, воно створюється та застосовується державою для досягнення соціально корисних цілей з максимально можливою ефективністю, обмеженою ціннісно-моральними нормами. В цьому аспекті пізнання виборчого законодавства представляє собою дослідження можливих практичних наслідків його дії, тобто розуміння виборчого права формулюється через осмислення його дії та результатів.

Інструменталізм у виборчій інженерії спрямований на вирішення конкретного завдання — пошук та визначення доцільних та ефективних правових засобів впливу на виборчу систему та процес. Важлива риса інструменталізму складається в постійному аналізі діяльності суб'єкта виборчої інженерії по досягненню цілі. Саме ініціативність у застосуванні тих чи інших правових рішень — та риса, яку дозволяє враховувати інструментальний підхід, заснований на оцінці людського вибору, впровадження рішень у власну діяльність.

Інструментальний підхід передбачає дослідження політико-правових явищ з позиції їх доцільності, функціональної придатності для використання в процесі правової діяльності людини для досягнення ними власних політико-правових цілей. Мірилом необхідності існування того чи іншого правового явища є його корисність для людини. Інструментальний підхід дозволяє реалізувати утилітарність права, поєднуючи догматизм та соціологію права. Якщо поєднати результати догматичної, соціологічної та філософської частин юриспруденції і акцентувати увагу на потребах людини, то на виході отримуємо інструменталізм. Основні пізнавальні можливості інструментального підходу складаються у з'ясуванні доцільності використання тих чи інших правових можливостей для задоволення інтересу суб'єкта діяльності, умов активного вибору цих засобів, співвідношення з іншими можливостями.

Інструментальний підхід дозволяє суб'єкту виборчої інженерії враховувати та оперативно реагувати на зміни в політико-правовій системі, а також визначати та усувати фактори, що зніжують ефективність дії виборчого права, що досягається завдяки використанню спеціальних інструментів, передбачає глибоке, комплексне вивчення вихідної ситуації, врахування всієї інформації при прийнятті рішення та передбачення політико-правових наслідків його прийняття.